

Lokalhistorisk skrift for Enebakk
Nr. 4. 2002 Utgitt av Enebakk Historielag

Ign

Norsk julekort fra 1890-årene tegnet av Einar Skramstad. Motivet, en norsk gard i vinterskrud, var i følge folkelivsgranskeren Olav Bø ikke vanlig på den tida.

Jula 2002

Julefeiring og tradisjoner, av Hildegunn Schumann

Baking og slakting

Fra fotoarkivet

Fra Enebakks ligningsprotokoller 1927-28

Et nytt år er underveis

Bladet du holder i hånden er det siste nummeret i fjerde årgang av IGN - "Lokalhistorisk blad for Enebakk Historielag".

Dersom årsmøtet i Historielaget er enige vil IGN fra 2003 bli et medlemsblad, der abonnementsavgiften går inn som en del av kontingenten til laget. Dette vil også føre til enkelte endringer av innholdet. Som medlemsblad - som sendes alle medlemmene - vil det være naturlig at lagets terminliste, og kanskje en og annen sak, går inn som naturlig medlemsinformasjon. Til nå har dette i stor grad vært spredt til medlemmene som egne skriv.

Det er også nødvendig at bladet kommer med sine fire årlige utgaver minst like regelmessig som i dag. Det er også viktig å sikre at flere personer er med å fyller bladets spalter, og dermed sikrer utgivelse videre. *Leif Berstad* har levert stoff til dette nummeret, og går inn i redaksjonen sammen med undertegnede. Også styrets øvrige medlemmer vil bli leverandører til faste spalter i bladet. Det kommer vi tilbake til.

Dette er noe av bakgrunnen for den optimistiske tittelen ovenfor. I stedet for å snakke om at "et nytt år har gått" velger vi å fokusere på at et nytt år er underveis. Det tror vi blir et positivt år både for laget og for IGN. Med flere gode krefter engasjert blir bladet bedre og viktig historisk stoff sikret for ettertiden og gjort tilgjengelig for flere.

Nummeret bærer preg av høytiden som nærmer seg. *Hildegunn Schumann*, som er lærer på Enebakk Ungdomsskole, har levert stoffet om "Julefeiring og tradisjon". Internett er en kilde, også når det gjelder jul og juletradisjoner. Vi har også tatt med et stykke fra "Vår norske jul" av Olav Bø - vår kjente folkelivsgransker som nå dessverre er gått bort.

Høsten er tid for å offentliggjøre godtfolks inntekter og skatter. Vi følger opp med deler av skatteligningen fra 1927-28. Samtidig introduserer vi en av våre nye faste spalter: "*Aktuelle presseklipp fra gamle dager.*"

Håkon Tysdal

Julefeiring og Tradisjoner

Av Hildegunn Schumann

Ordet jul er et felles, nordisk navn på den gamle, førkristne festen som ble feiret omkring vintersolhverv (midtvinter). Denne festen ble holdt for et godt år (neste år), og det var rike og overdådige spise- og drikkeskikker. En skulle blant annet "drikke gudenes minne". Det antas også at midtvintersblotet (festen) var knyttet til solfeiring (solens og lysets gjenkomst).

Etter at kristendommen ble innført i Norden, skulle julen være en fest til minne om Kristi fødsel. Men mange skikker, uttrykk og forestillinger fra førkristen tid har holdt seg helt opp til vår tid.

Advent: Tiden fra 1.søndag i advent (rundt 1.desember) er nå etter hvert blitt en slags utvidet juletid, ikke minst på grunn av markedsføringen av julen, det vil si utstilling i butikker og gater, musikk, gavesalg og tilstelninger.

Adventskranser med lys, dørkranser, ekstrabelysning i vinduene er blitt vanlig tradisjon i denne tiden.

Julenissen slik vi i dag ser han fremstilt (på juletrerefester, i varehus og på julekort) er en figur som kom til de nordiske landene så sent som på slutten av 1800-tallet.

Den forestillingen av julenissen (engelsk og amerikansk: Santa Claus) stammer egentlig fra legenden om helgenen St.Nikolaus, som var barnas venn og velgjører.

Den norske nissen er av mye eldre årgang, og har hatt sin faste plass i julefeiringen: det ble satt ut grøt til nissen i gamle dager, og dette var det viktig å huske på, slik at en ikke fikk nissen til uvenn. Fikk en det, kunne nissen stelle i stand mye ugagn på gården.

Juletre: Denne skikken kom til Norge i begynnelsen av/midten av forrige århundre (1800-tallet), men var først vanlig fra ca.1900.

Julekort: Alminnelig skikk i Norge fra omkring år 1900.

Julebord: Før i tiden var det skikk å la bordet stå ferdig dekket julenatten, og noen steder hele julen. Lysene på bordet skulle brenne hele natten.

I vår tid blir denne betegnelsen helst brukt om firmafester og lignende i førjulstiden, med mye mat og drikke.

Julenek: Gammel skikk med uklar betydning. Kan muligens stamme helt fra førkristen tid. Et slags offersymbol kanskje?

Noen Merkedager i Juleperioden

6.12 Nilsmesse: Viet til minnet om den hellige Nikolaus (jfr. Santa Claus).

13.12 Lussinatt: Til minne om Lucia fra Syrakus, men natten er også markert på mange andre måter. Denne natten var årets lengste, mørkeste og farligste, i folketredisjonen het det at "alle vonde vetter var ute". Denne natten skulle en holde seg innendørs.

Etter gammel skikk var det nå den egentlige juleperioden begynte, og alt grovarbeidet måtte være ferdig. Etter denne dagen måtte barnene ikke være ute etter at det ble mørkt, så lenge julen varte, for da var "julereia" ute og fór. "Julereia" ble fremstilt som en flokk med daudinger som reiste rundt på svarte hester og stelte i stand ulykker, eller tok folk med seg.

21.12 Tomasmesse: Til minne om apostelen Tomas. Denne dagen hadde lite med den egentlige Tomas å gjøre. Det viktigste på denne dagen var at juleølet skulle brygges. Folk ventet seg også mildvær (kakelinna). Juleveden måtte også være ferdig denne dagen.

13., 21. og 25.12 Solvendingstradisjonen: Alle disse datoene har vært forbundet med tidspunktet for at solen "snudde".

Solvendingstradisjonen, som finst spreidd til datoane 13., 21. og 25. desember, vert dominert av førestellingar om at alt fast vert laust i den augneblinken sola snur: Dyr som står fast i fjellet, horna på alle dyra i fjøset osv., eller at alt endrar seg, t. d. at vatnet vert til vin, eiter og så til vatn att. Parallelt med dette kan det heita at ein kan venta verskifte ved solsnu! Elles var det vanleg i Sør-Noreg at godt ver solkvervdagen var merke på godt år, og at som veret var då, ville det verta heile vinteren.

25.12 Juledag: Den viktigste merkedagen i året. Denne dagen kunne en finne varsel for neste år når det gjaldt det meste: avling, fiske, kjærlighet, liv og død.

Juledag ble merket på primstavene med en tønne eller et drikkehorn, som viser til førkristen julefeiring, jfr. uttrykket "å drekka jol".

Bles det sønnvind julenatt, vart det ein mild vinter (Østfold) I Romsdal var stille ver julenatt merke på eit stille år med lite vind. I Nordfjord sa dei at året vart som julenatta. Var det stille og tjukk luft, fekk dei god avling i året som kom. Kald og klår natt gav uår, men regn, snø eller vind gav krig og dyrtid.

Julaftan skulle dei setja opp fugleband. Kom det mykje småfugl i bandet med ein gong, vart det eit godt år, heiter det over heile landet.

Over heile landet finn vi rimet:

«Juledag klår
gir eit godt år.»

Snøfull skog juledag var eit godt merke for kommande års avling, og fauk snøen inn på låven julenatt, var det like godt. «Klår julenatt tydde god høytørk til sommaren,» sa dei i Tromsøysund. På Grytlandet sa dei at om det «snøa heilt ned i fjera juldagsmorgonen, får vi godver heile jula.»

Julemorgon såg dei vel under stovebordet. Fann dei då eit moge, fullt korn, vart det god kornhaust kommande år.

Men fann dei eit grønt korn, vart det grønar. Eit lite, tomt korn tydde skinår. Dette merket er med små variasjonar utbreidd over heile landet.

Vi har framleis eit ordtak i bruk: «Om ikkje alle julemerke slår feil — —» så vert det slik eller slik. Dei 12 juledagane varsla veret for dei kommande 12 månadene.

1.1 Nyttårsdag: Også en viktig varslingsdag for vær, avling krig/fred m.m. for neste år.

6.1 Trettende dagen: Også kaldt de tre hellige kongenes dag. Denne dagen ble mange steder regnet som avslutning på julen. Andre steder varte julen helt til tjuende dagen, 13.1.

Trettandedagen var ein viktig merkedag for vårveret og voksteren. Om dette hadde dei ulike rim:

«Heilagtrekongardag klår
gjev godt år,»

sa dei i Sogn. I Verdal sa dei:

«Trettandags tøy
er ber enn hunner lass høy.»

I Alvdal var dei meir rimelege i spådommen, og der sa dei:

«Trettandags tøy
so godt som tretten lass høy.»

I Østfold venta dei at trettandedagsveret skulle vara i 13 veker. Eit ordtak som er kjent over heile Sør-Noreg hevdar i tilknytning til denne dagen at:

«Når dagen tar til å lenges,
begynner kulda å strenges.»

Dei venta at den kaldaste delen av vinteren var att. I Rogaland sa dei at trettandedagen skal dagane ha lengst med tre hanasteg.

I Sandtorg dansa dei jula ut den dagen, drakk skål for godt fiske og godt år. Dette har vel samanheng med at etter trettandedagen kunne ein taka til med kvardagsarbeidet att, og rokk og vev kom innatt i stova.

Den første framande mannen som kom inn i stova etter den tid vart «rokkemann» om kvinnfolka spann, eller «ulltufs» om dei sat og karda. Hadde han langt og tjukt skjegg, kunne dei venta seg sauelykke og mykje ull i året som no kom, men var han skjegglaus, vart det skralt både med lykke og ull. Liknande skjemt hadde karfolka med den første kvinna som kom på låven og helsa på. Ho vart «låvekone» eller «låvedumpe». Var ho tjukk og rund, sa dei det vart god kornavling. Men var ho lita og tynn, skulle dei ikkje rekna med fulle kornbingar.

7. St. Knut var i Norden knytt til minnet om den danske hertug Knut Lavard, som vart drepen den 7. januar 1131. Han vart seinare gjort til helgen. På primstavane finn vi ofte ei klokke, som har samanheng med rimet:

«Sante Knut
ringer (køyrer, jagar) jula ut.»

No var det slutt med juletinga dei fleste stadene, og dagen vert difor også kalla *avfaredagen*, gjestene skulle fara kvar til sitt.

Den gamle nissen er godt representert på våre julekort

Her følger en omtale av en av gjenstandene på bygdetunet. "Tumlingen" er levert av Ådel Solbakken. Ådel Solbakken kom til Enebakk ca. 1950 - med pikenavnet Simonsen. Hun kom fra Nord-Norge, men redaksjonen vet ikke fra hvilket sted. Hun var "sentralbord-dame" på Dalefferdingen telefonsentral i noen år. Gjenstanden hun har levert inn til Håkon Heiaas har hun antakelig hatt med seg fra hjemstedet.

Tumling.

I bygdetunet sine samlingar fins ein halvkuleforma bronseting med litt mindre diameter enn eit lommeur. "Tumlebeget" står det som namn på registreringsskjemaet, og i rubrikken Bruksområde står det "Kompass", med utfyllande tekst: "Brukt av fiskere for å finne kursen".

Kanskje var det omtrent slik ho fekk høyre det, ho som fekk dette begeret ein gong og har gitt det vidare: "Dette her, jenta mi, det er noko vi alltid har med oss i vestlomma. Det har påvirka kursen for så mang ein fiskar".

Tumlebeget, tumlingen, var nærast ein del av påkledninga i fleire hundre år. Frå slutten av 1600-talet og to hundre år vidare hadde mannfolka gjerne tumlingen i vestlomma i tilfelle einkvan skulle by på ein dram. Den var med både til kvardags, til bruk på kyrkjebakken etter preika og i gjestebod.

Det finst sølvtumlingar som kongar har hatt, med spegelmonogram, prydelege graveringar og innvendig forgylling. Generelt kan vi seie at dei eldste er reine kunstverk i gullsmedfag, og at dei yngste er minst forseggjorde og ofte av uedelt metall. Den bygdetunet har, ser ut til å vere ein støypt bronsetterlikning av ein sølvtumling.

Dei fleste tumlingar av sølv er stempla, men det finst ei gruppe som ikkje er det. Av og til får ein sjå ei prega innskrift rundt kanten, t.d.

” Danner Kongis
nordske Fielde
slige Frukter
har i Vælde.”

Frukta frå ”danskekongen sine” norske fjell, var naturlegvis sølvet, og desse tumlingane var hamra ut av dalarmyntar som vart laga på Kongsberg i Christian V. si tid (1687 – 1696). Ein god gullsmed skulle ikkje berre kunne smi, fatte og gravere, men også vere korpusarbeidar god nok til å hamre ein dalarmynt til halvkule på ein slik måte at kanten på mynten vart liggjande som vassrett kant på ein tumling. Dei som greidde dette kunststykket, hadde nok svært god lyst til å stemple tumlingen slik at ettertida kunne vite kven som var så dugande i faget sitt. Men dei vågde aldri gjere det. Den som øydela kongens mynt, var heimfallen til straff.

Namnet tumling kjem av at han ikkje veltar om du skulle skumpe bort i han. Han ruggar på seg, tumlar gjerne litt bortover og så retter han seg opp att. Fleire av dei eldste har innskrifta:

”Drik mig af
og Leg mig Neer,
staar jeg op
saa skiænk i Meer.”

Om det vart skjenkt lenge nok, vart det nok delvis rett som det står på registreringskortet vårt. Det påvirka nok kursen. Om det hjelpte nokon til å finne ein kurs, er likevel heller tvilsamt.

Leif Berstad

Pynting av juletre var også et mye brukt motiv på julekortene.
Dette kortet er fra samlingen på Norsk Folkemuseum.

Aktuelle presseklipp fra gamle dager

Her starter vi en ny fast spalte i bladet. Det ligger mye Enebakk-historie i lokalavisenes arkiver. Dette vil vi dele med leserne.

Høsten er tiden da likningsbøkene offentliggjøres. Vi leser om rikfolk og kjentfolks inntekt og formue. Dette er ingen ny tradisjon. Presseklippene som følger er fra Øvre Smaalenenes avis fra 1927-28. Tallene forteller om andre tider og om forskjeller mellom folk.

"Tjenere og hjemmевærende barn" er så godt som vekk.

Skatteligningen i Enebak.

1927—28.

Avskrift for «Øvre Smålenene».

Tallene gjelder henholdsvis antatt formue, antatt inntekt og kommuneskatt. Ører er ikke medtatt, og bare de der har over kr. 1000 i inntekt.

Martin Løken 9000, 4800, 589
 Kr. Løken 0, 1650, 138
 Olaf Holst 0, 2000, 186
 Osløar Hunes 2500, 1500, 126
 Sverre Kjeldsen 0, 5000, 525
 Kjeld Kjeldsen 0, 1400, 103
 Agot Kjeldsen 0, 1400, 103
 Heideman Bye 0, 2000, 186

Tjenere og hjemmевærende barn.

Julius Stang 0, 1400, 103
 Thomas Engen 0, 1000, 49
 Johan Skaug 0, 1000, 49
 Ant. Skaug 0, 1200, 75
 Erl. Haug 0, 1200, 75
 Henrik Karlsen Skaug 0, 1500, 101
 Olaf K. do. 0, 1300, 89

9. Berger Raud 0, 1500, 117
 Trygve Engen 0, 1500, 117
 H. Sundby 0, 1800, 158
 Sverre Sundby 0, 1500, 117
 Jørgen do. 0, 1500, 177
 Frithof do. 0, 1000, 49
 Einar Lauritsen 0, 1000, 49
 Thomas Ovind 0, 1300, 89
 Ole do. 0, 2000, 186
 Jøh. do. 0, 2000, 186
 Karsten Blinderen 0, 1000, 49
 Helge Sikkerbøl 0, 1000, 49
 Karl Gjestang 0, 2000, 186
 Jørgen do. 0, 1000, 49
 Johs. Stensrud 0, 2000, 186
 Kr. do. 0, 1200, 75
 Josef Hagen Omberg 3000, 1650, 14
 Alf. J. Spødeien 0, 1000, 49
 Jacob Ødegården 0, 1000, 49
 Hartv. Sandås 0, 1000, 49
 Hj. Skura 0, 1000, 49
 Henn. J. Fossum 0, 1450, 110
 Hans P. Raud 0, 1000, 49
 Ingeborg Enersen 0, 1000, 49
 Arne Mansås 0, 1000, 49
 Sverre Sletta 0, 1400, 103
 Hans Enger 0, 1950, 179
 Arne Ustrud 0, 1500, 117
 Jørgen Tåje 0, 1800, 158
 Alf do. 0, 1400, 103

Joh. Bøhler 0, 1400, 103
 Alfr. do. 0, 1400, 103
 Bård Brynstad 0, 1000, 49
 Karl Solberg 0, 1600, 131
 Jørg. Skrabben 0, 1200, 75
 Joh. do. 0, 1200, 75
 Joh. Lybekk 0, 1700, 144
 Asbjørn do. 0, 1900, 172
 Alf do. 0, 1400, 103
 Harald Gundersen Olberg 0, 1800, 2
 Nils G. do. 0, 1000, 49
 Conrad Oppegård 0, 1600, 131
 Rudolf Ødeby 0, 1700, 144
 Henry do. 0, 1800, 158
 Odd do. 0, 1300, 89
 Jøngen Melnes 0, 1600, 131
 Carsten do. 0, 1500, 117
 Arnt Hunes 0, 1800, 158
 Johs. Melnes 0, 1000, 49
 Hans Melnes 1000, 1850, 169
 Jørgen do. 0, 1600, 131
 Håkon do. 0, 1600, 131
 Alfr. do. 0, 1100, 62
 Rolf Nerdrum Teig 0, 1100, 62
 S. O. Løkka 0, 1500, 117
 Gunnar Smådel 0, 1400, 103
 Oluf Riiser 0, 1000, 49
 Ingrid Bråten Bøhler 0, 1200, 75
 Arne Antonsen 0, 1250, 82
 Helge Killerud Thorskaug 0, 1750, 151

Joh. Voldeng do. 0, 1200, 75
 Carl Skrabben Lystad 0, 1300, 73
 Erik Rustad, Mysen 0, 1400, 103
 Hans Skrabben Løkka 0, 1200, 60
 Martin do. do. 0, 1700, 144
 Jenny Gran Ness 0, 1100, 62
 Asbj. Ness Ruud 0, 1200, 75
 Trygve J. Slette 0, 1800, 158
 Olaf Krogstad 0, 1700, 144
 Arnt Gran 0, 1000, 49
 Hilda Gudmundsen 0, 1000, 49
 Jens Guslund 0, 1700, 144
 Ole do. 0, 1700, 144
 Harald do. 0, 1000, 49
 Ingeborg Bjerkeland 0, 1000, 49
 O. M. Saltvedt 0, 1500, 117
 Harald M. do. 0, 1400, 103
 Signe Lund do. 0, 1200, 75
 Synnøve Halvorsen do. 0, 1000, 49
 Sigrd Stubberud do. 0, 1000, 49
 Dagfin Heier 0, 1300, 89
 Jens J. do. 0, 1300, 89
 Martinus A. Rund 0, 1200, 75
 Hans F. Weinevold 0, 1400, 103
 Bjarne Holm Huserud 14000, 2325, 28
 Asbjørn Holm do. 14000, 1725, 198
 Joh. H. do. 0, 1500, 117
 Aug. Burstad 0, 1000, 49
 Asbi. T. Spødelan 0, 1000, 49
 Guttorm do. 0, 1000, 49

II.

- Jørg. Bøhler 5000, 1825, 18
 Eugeme do. 5000, 1025, 70
 Asbj. Myhre 0, 1000, 49
 Gabriel Hviksten 0, 1000, 49
 Georg Nordli 1000, 2200, 217
 Ingv. Moe 0, 1100, 62
 Hans Sand Tysdal 0, 1600, 131
 Olaf do. do. 0, 1500, 117
 Alf Syllbås 500, 1600, 132
 Emil Magnussen Heiås 0, 1000, 49
 Svend do. Arsrud 1500, 1350, 102
 Gunnar Kvernli Rånes 2000, 1275, 77
 Sigv. J. Borud 0, 1000, 49
 Tonstein T. Vasholen 2000, 1075, 65
 Ant. H. Tamm 7000, 1500, 112
 Thorvald Tamm 6000, 1450, 132
 Anna Tamm 6000, 950, 65
 Marta Sandby 5000, 1025, 70
 Agnes do. 14000, 1325, 143
 Henry H. Tysdal 0, 1200, 75
 Casper Fløten 9000, 2000, 218
 Henry Berg Brevig 0, 1600, 115
 S. Blakkessrud do. 0, 1500, 117
 O. Myklebust do. 0, 1300, 89
 Andersen Vestre Brevig 0, 1600, 115
 Jacob Sullerud 0, 1400, 87
 Emma Jahr 4000, 1175, 86
 Hans P. Solberg 0, 1000, 49
 Johs. Ødegården Jahr 0, 1200, 75
 Dagmar Kjenske Opsahl 0, 1000, 49
 Signe do. do. 0, 1000, 49
 Einar Stora Grina 5000, 1725, 166
 Sverre do. do. 5000, 1725, 166
 Lars Syversen Østby 0, 1250, 82
 Erl. Enger Kjølstad 0, 1425, 106
 Helene Torstensen Ness 0, 1000, 49
 Arne Berntsen do. 0, 1000, 49
 Mikael Lund Strand 0, 1200, 69
 Thora Berger Ungersness 0, 1000, 49
 Elise Ekseberg do. 0, 1100, 62
 Thureif Lorentsen 2500, 2100, 209
 Ragna Fustad Vestby 0, 1000, 49
 Joh. Kristoffersen do. 0, 1200, 75
 Sverre Birkelund Bjerke 0, 2100, 90
 Joh. Elander do. 0, 2400, 197
 Joh. M. Asland 0, 1550, 138
 Anna S. Bjerke 0, 1550, 138
 Joh. Slette Rustad 1500, 1275, 91
 Jac. Fjeldstad Vik 0, 1450, 94
 Trygve do. do. 0, 1750, 151
 Bjarne Grav 0, 1500, 117
 Thorvald Sætra 0, 1200, 75
 Sig. Grøn 0, 1550, 124
 Kr. J. Myra 0, 1000, 49
 Brede Rødsjø Andersrud 1500, 2800, 302
 Trygve Kvernstuen 0, 1200, 75
 Johs. M. Bjerkeland 0, 1200, 75
 Kr. K. Kjensli 0, 1000, 49
 Einar do. 0, 1200, 75
 Eugen Berger 0, 1600, 115

12.

Vilh. do. 0, 1300, 89
 Kr. Jordet Granerud 0, 1600, 115
 Otto Haltorp 0, 1550, 124
 Erl. Holst 0, 1100, 62
 Oskar Haltorp 0, 1550, 124
 Karl Allermer 0, 1250, 42
 Kr. Vold Larsbråten 0, 1000, 49
 Nils Bolseth Støtjern 0, 1900, 172
 Amund Holt 5000, 1700, 162
 Hulda Holt 0, 1000, 38
 Harry J. do. 0, 1000, 49
 Olaf Barbøl 0, 1300, 89
 Arne Nederhol do. 2500, 1625, 143
 Margit Holmsen Sanner 0, 1000, 49
 Joh. J. Veng 0, 1400, 103
 Ernst Hungren Pr-gården 0, 1500, 117
 Asbjørn Borud Veng 0, 1500, 117
 Hans Svartebekk 0, 1050, 55
 Jacob Holmsen Louishus 0, 1200, 75
 Petrus Løken 0, 1100, 62
 David Solvang 0, 1100, 62
 Håkon Møllersluisen 0, 1400, 103
 Olaf Haukås 0, 1100, 62
 Dagny Fugli Veng 0, 1000, 49
 Peder Bjenke do. 0, 1150, 69
 Karl Orderud 0, 1300, 89
 Frithjof Ekornrud 0, 1000, 49
 Thea Strand Veng 0, 1100, 62
 Oskar Glømma 11000, 2100, 239
 Karl do. 11000, 2100, 239

Hilda do. 9500, 1225, 113
 Magnus Vold Tukkebøl 0, 1500, 117
 Petrine do. do. 0, 1200, 75
 Maren Garlund 31000, 1400, 215
 Alt Vold Tukkebøl 0, 1300, 89
 Anne Gauslund 31000, 1400, 215
 David Aronsen Dehli 0, 1625, 134
 Oskar J. do. 0, 1300, 89
 Nils Stubberud 0, 1300, 89
 Dagfin Hauge Krogsbøl 0, 1300, 89
 Jenny H. do. 0, 1000, 49
 Høim Solberg 0, 1500, 117
 Kr. do. 0, 1000, 49
 Student Butenschön 25000, 1150, 159
 Mabel Plathe do. 21000, 1100, 137
 Mimi Augusta do. 19000, 950, 112
 Kr. K. Skjøien 0, 1300, 89
 Trygve Arnesen 0, 1000, 49

Fabrikk- og anleggsarbeidere.

Olaf Lystad 0, 4450, 508
 Anton Andersen 0, 4100, 366
 Petrus Svikebøl 0, 4650, 405
 Brynhild Sæthu Nybygget 0, 4150, 438
 Toralf Mikkelsen 0, 4050, 425
 Joh. Nilsen Haug 1000, 3950, 459
 Adolf Røud 11000, 4500, 526
 Ernar Karlsen 0, 3700, 420
 Thomas Utsigt 0, 3150, 345
 Ragnv. Pedersen 0, 3050, 331

Fra Øvre Smaalenenes Avis 1920. Da var Øvre inne i sin 19. årgang, og redaktør var Cand.oecon H. Borgersen

I dag flytter bedriftene utenlands på grunn av at den norske krona er sterk i forhold til annen valuta. I 1920 var krona svak. Dermed blir det dyrt å handle i våre naboland. "Ugeskrift for Landbruget" ser positivt på det den gangen siden "vi ikke kan ha nogen interesse av at faa varer fra Sverige".

KRONENS SYNKENDE VÆRDI OG VORT LANDBRUK.

Det er en feil opfatning, at kronens synkende værdi er til alles skade, skriver J. E. Mossige i «Ukeskr. for Landbr.» For vort jordbruk og vor industri tør det ha bare gavnlige indflydelse. Ser vi nu bare hen til Sverige, hvis krone ligger 30 pct. over vor, vil det forstaaes, at alt hvad vi skal hente derfra maa betales med saa meget mer, men dette bidrar straks til, at vi ikke kan ha nogen interesse av at faa varer fra Sverige. Endda større virkning vil det ha for vort jordbruk, at den danske krone stiger i værdi og vor stadig synker. Danskerne vil ikke ha let for at handle paa Norge, hvis vor krone falder betraktelig. Og falder den norske krone i forhold til den

danske krone som den norske er faldt i forhold til den svenske (hvilket ikke er umulig), saa vil nok enhver konkurranse fra Danmark være utelukket, ogsaa i industrien. Naar der spaaes økonomisk ruin i vort land, vil dette nok ske gjennom vore kroners stadig synkende værdi. Men producenterne vil neppe lide ved vore penges stadig synkende værdi. — — Innehaverne av fast eiendom og producenterne vil faa ulemperne ved et forbigaaende stramt pengemarked mange gange erstattet ved værdiforøkelsen av sine eiendomme maalt i papirpenge.

Fra fotarkivet

Sigvard Gundersen Fjeld (til venstre)
 Andrew Dammen (gullbrændepar)
 Mats — — —
 Ole Gundersen (i hvid bluse)
 Anne & Astrid på Dammen
 ved gullbrændepar 1910 (24/8)

Enebakk mølle, sett fra Vestbybrua. Bildet er tatt ca. 1930

Ytre Enebakk skole ca. 1914. 1. rekke fra v: Ingeborg Fjellstad, Margit Dunud, Anne Kjensli og Margit Bjerkeland. 2. Rekke fra v: Johs. Ødegården, Hans Hansen, Johan Rustad og Karl Kristiansen.

Grøfting med grøfteplog på Krogsbøl i 1930-årene

Olav Bø:

Vår norske jul

Her tar vi med noen klipp fra boka "Vår norske jul" av Olav Bø. Vi har valgt ut en del av det han skriver om baking og slakting, og lagt vekt på stoffet fra Romerike.

Julebaking

I den gamle arbeidsprosessen som direkte hadde med juleførebuing og julemat å gjere, var kvinnearbeidet mest omfattande og på mange måtar viktigast. Til dette høyrde først og fremst mat-tillaging og kledestell og all vasken. Da var det godt at husmora hadde mange å dele arbeidet på. I det heile er det karakteristisk at alle som kunne, vart innpassa i prosessen. Jamvel på dei stader der det var små og fattigslege tilhøve, vart juleførebuinga ei onn like viktig som dei andre i året.

Mat og drikk i rikeleg mål var viktig til jul, kvar på sin måte. Maten og drikken veik sterkt av frå det daglege. Flatbrødet var det faste innslaget i kosthaldet året rundt. Til jul måtte det derfor bakast på ein annan måte, om den store høgtida skulle bli skikkeleg markert. Det fører til varierende brød- og kakeformer.

Den tydelegaste skilnaden på kvardagsmat og høgtidsbakst finn vi mellom det vanlege flatbrødet og lefsene. Bakeprinsippet var stort sett det same, men det vart brukt finare råemne, gjerne rugmjøl og kveitemjøl, til lefsene. I motsetning til flatbrødet skulle lefsene alltid vere mjuke. Medan havrelefsa høyrde saman med striskjorta, vart lefse meir og meir samnemning på høgtidsmat, varierende tillagning i landet.

Lefsene måtte steikjast snøgt så dei vart mjuke. Det vart klint smør på, eller rømme, og nemninga kom da jamnast til å

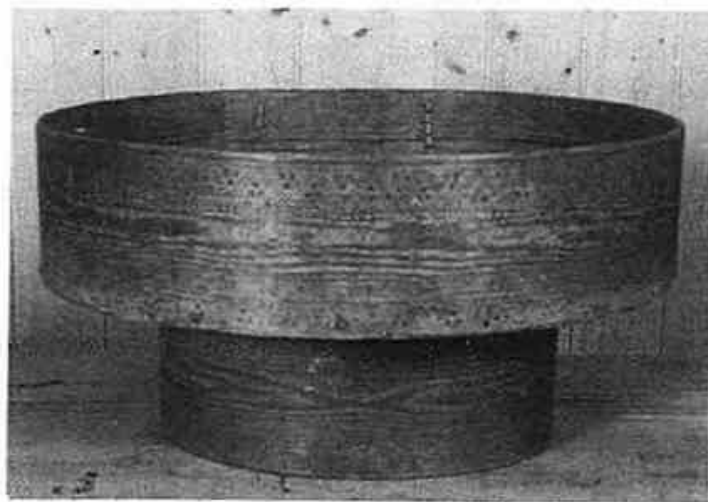
bli klining. Stundom vart det også hatt sukker på eller sirup seinare. Sjølve utklininga skjedde alltid med fingeren. Karl XII og offisersfølget hans skal ein gong ha kravd niste av ei kone på Romerike. Ho gjekk i gang med «tomklining». Dette protesterte offiserane på og ville ha kniv til matstellet. Ho gjorde så, men kongen tok tomklininga. Da dei så skulle ete, var det berre kongens niste som var fast og god. Da skrasla han og lo av offiserane sine, seier tradisjonen.

Klining eller kling var ein hovudrett til jul, og bakinga skulle gjerne gå for seg tett opp til helga. Etter gammal folke-meteorologi får vi da «lefsøyren» eller «kakelinna», og ein mildværsperiode var mykje lagleg for dei gamle bakarane som gjerne heldt til i eldhuset.

Bakverk som fattigmann, goro og andre kom sterkt med frå hundreårsskiftet av. Da var ringen slutta frå Hanna Winsnes, over kondisjonerte hus til dei vanlege heimane. Der kvinnene var interesserte, og det var mest alle stader, der laga det seg alltid slik at det vart ei råd med finare bakst. Men framleis var det slik, ved inngangen til vårt hundreår, at mange gamle julematformer heldt seg.

Den gamle vørterlefsa var framleis i bruk kring hundreårsskiftet, såleis i Gudbrandsdalen, Hallingdal og andre stader. Frå Lesja heiter det: «Juleaftans-morgon vart vørterlefsene laga. Vørter var det første og kraftigaste av maltølet som vart kokt til det vart tjukt som sirup. Det vart smurt utover lefsene med dei var varme. Så vart dei lagde saman. Vørterlefsa skulle det vera til morgonkaffien juledagsmorgonen. Det er noko av det beste ein kan få i sin munn.»

På Romerike skulle det på julebordet, mellom alle andre slag finmat, også vere nokre langbrød dei kalla «ankerstokker». Mange opplysningar viser at det vart baka brød av finare korn til jul, til eit meir drygvori innslag i kosten. Derifrå var ikkje spranget langt til brød av fint kveitemjøl, og med tilsetning vart det noko seinare fine julekaker. Det var jamnast ikkje slik velstand at alle kunne ete seg mette på

"Klingask" brukt til å ha lefser i (denne er fra Telemark)

småbaksten, det var helst meint som ein smakebit, og da var julekakene gode å ty til.

All denne bakinga skulle vere ferdig til høgtida. Lefser og kling kom først i arbeidsprogrammet, sidan det meir spesielle. For alt småfolk var bakinga ei spennande tid, for det kunne vanke ein prøvebit, om ein hadde skikka seg vel.

Det er elles heilt klart, i den tradisjonen som er skriven opp i dei siste hundre åra, at denne delen av julematen har vori mindre interessant enn ølbrygginga og jamvel den spesielle juleslaktinga. Ei årsak til dette kan vere at det meste av tradisjonen er skriven opp av menn, og dei var nok mindre opp-tekne av brødmaten enn av sterkare mat og drikk.

Slakting

Folk ville gjerne ha fersk kjøtmat til jula, og det finaste var å ha ein gjødd gris, så velfødd at han ofte ikkje kunne setje alle fire føtene under seg. Det var fysemat i jula.

Men først måtte no grisen slaktast, av halvprofesjonelle bygdeslaktarar eller av husens folk, om dei trudde seg til det. Det er ei levande skildring av ei julegris-slakting frå hundre-års-skiftet som fortel mykje:

«Tidleg ein morgon medan eg låg i min beste svevn, hørde eg eit underleg læte gjennom ørska, men kunne ikkje finne ut kva det var. Lyden kom så langt borte frå, så eg sovna visst av att. Men der var det att, og no mykje nærare. Det var ikkje råd å ta feil, og eg var ljøs vaken. Det var grisen! Der kom dei dragande med han opp den bratte steintroppa, over den høge gåtta og inn i døra medan han hylte og bar seg for livet. Så sprang klinka i stovedøra opp, og eit gryl som kunne lyft taket av stova, fór gjennom merg og bein. Eg spratt opp og stod stiv av redsle då heile uhyggjen kom dragsande over stovegatta: Ein kar føre som drog i «myleveda» (trantebandet). Dei andre som kom etter, skuva på som best dei kunne, medan mor kom sist med matkoppen ho hadde til å lokke med. Med eitt var eg nede i senga att og trekte kvitlane over hovudet og sette fingrane i øyro. Endå nokre gryl, men så vart det stilt. Karane tok til å prata. Då fyrst våga eg letta på kvitlane.

«Dette gjekk bra det,» hørde eg mor sa. Der stod karane og brynte knivane, og mor fór til koven og hadde blod på den eine armen. No då faren var over, var eg ikkje sein om å koma meg i kleda, for dette måtte eg vera med på.»

Noko annleis var det i Ås, der det var ein slaktar som aldri trong ha nokon med for å få grisane ut: «En seks, sju uker før jul sov han nesten ikke. Alle ville ha ham, både fordi han var rask, og særlig fordi han hadde et eget lag med dyr.»

Enda dei somme stader slakta grisen til mortensmesse (11. nov.) og nytta den til messe-steik, så var det vanlegast å vente til nær sjølve jula. Ein god, gammal regel var å vente med griseslaktinga til siste veksande måne før jul.

Visse stader ser det ut til at det først var i sein tid dei tok til med grisar. Før det slakta dei ein vêt, ein bukk eller ei geit til jul, slik vi hører om frå Setesdal. Ein sau eller eit lam kunne også vere utbledd til juleslakt og gjødd.

Mange stader heiter det at dei sparte grisen så lenge at dei så vidt rakk å få ferdig sylta til jul.

Fra internett: Det ligger mye stoff også om julen på internett. Disse forklaringen på en del av julens symboler er funnet der:

Stjerne

Stjernen over stallen i Betlehem var et tegn på hvor den nye kongen var å finne.
Antall spisser på stjernen kan ha ulik betydning:

- En stjerne med fire spisser, minner om formen på et kors.
- En stjerne med fem spisser, kalles et pentagram. Antall spisser minner oss om Jesu fem sår på korset; i hendene, føttene og i siden.
- En stjerne med seks spisser, kalles et heksagram. Dette er Davidstjernen, som vi finner i Israels flagg.

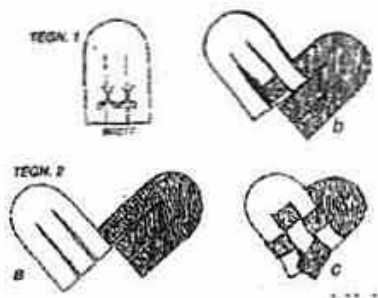
Kristtorn

Symboliserer Kristi tornekrone. De røde bærene minner om bloddråpene

Juletre

Tradisjonen med juletre stammer fra Tyskland. Først i vårt århundre er det blitt vanlig med bruk av juletre i vårt land.

Kurver

Fylles ofte med rosiner, nøtter og annet godt. Symboliserer de gode gaver. Gud gir oss

Flagg

Korset står sentralt i det norske flagg, tegnet på at vi er et kristent land. Noen pynter med flagg fra hele verden for å markere at frelsen er for alle folkeslag

Halmpynt

Minner om at Jesusbarnet lå i halm i krybben.

Strømsborg & Enersen A.s

EL. INSTALLASJON

1912 ENEBAKK - TLF.: 64 92 63 00

Alt i elektrisk

E elfag

RØRLEGGERFIRMA

ERIK KJELGÅRD

1914 YTRE ENEBAKK

TLF : 64 92 46 39

ALT ARBEID I VVS UTFØRES

LEVERANDØR AV THERMIA VARMEPUMPER.

- fagkunnskap gir trygghet.

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - Telefon: 64 92 39 39

KONTORADRESSE:	VÅGSENTERET
POSTADRESSE:	POSTBOKS 132
	1914 YTRE ENEBAKK
TELEFON:	64 92 39 39
TELEFAX:	64 92 39 30